

GESPREKS-ITEMS VOOR ALV NCG 21 februari

In 1987 was het momentum daar en werd de basis voor het NCG gelegd in een Amersfoorts café door drie nu oude mannen: Kees Rosenhart, Jan Raas en Koen Vermeij. Het was Kees die het woord 'Genootschap' liet vallen.

De clavichordwereld is in mijn leven een bron van vreugde geweest. Als medeoprichter van het NCG heb ik meegemaakt hoe in andere landen het idee werd overgenomen en er overal genootschappen werden opgericht. Alle genootschappen samen gekomen in Magnano, dat waren feesten.

De uitgave van *Het Clavichord* en later *Clavichord International* bond de genootschappen door kennismaken van elkaars toestand en evenementen. De ongelofelijke hoeveelheid informatie die het tijdschrift heeft verspreid: kennismaking met bouwers, spelers, musicologen in de interviews, diepgaande artikelen over bouw, onderhoud van instrumenten, analyses van repertoire, bijhouden van verschenen muziek en geluidsdragers. Wat zou het goed zijn deze kennis beschikbaar te houden door digitalisering. Zeker in de hoogtijaren had ik het gevoel deel uit te maken van een wereldomspannend netwerk van *afficionados*, over het algemeen buitengewoon aardige mensen bovendien.

Nu is de clavichord hausse over z'n hoogtepunt heen. Hebben we onze missie vervuld: het instrument bekend maken, en zijn we daarom niet meer nodig? Is de generatie enthousiastelingen aan z'n eind aan't komen? Het BCS heeft moeten stoppen omdat er geen jongeren waren die functies wilden overnemen. Ook bij ons gaat het minder. Het ledenaantal wordt kleiner, onze 'trots' Clavichord International is opgeheven.

Eigenlijk is het Duitse genootschap nog het enige dat echt leeft en regelmatig van zich doet spreken. Maar was dat ook niet precies het land waar 'in ieder huis een clavichord te vinden was', zoals Johan Petri in 1767 schreef? Is het kenmerkend dat er nooit een Frans clavichordgenootschap van de grond is gekomen? Spelen deze eigen-aardigheden na twee eeuwen nog altijd?

Dat wij nu samengaan met andere oudeklaviergenootschappen is ook winst. De opgang in een nieuw verbond is ook als een logisch vervolg te zien. Voor zover we nog missioneringsdrang hebben kunnen we vissen in de overvloedig gevulde vijver van oudeklavierliefhebbers. Zeker de tafelpianoafdeling mag zich haar afkomst realiseren.

Een ander voordeel is dat de clavichordzaken nu plaatsvinden in de nabijheid van de andere klavieren: nooit hebben we clavicinisten en pianisten dichterbij gehad. Veelal waren we op de orgelwereld afgestemd.

Als hoogtepunten zijn me vooral de jublieumvieringen bijgebleven. Maar vooral ook onze start in september 1987 in de Waalse kerk in Haarlem. Een kerk vol instrumenten en spelers, en luisteraars. Ook interviews staan me bij. Jan en ik op bezoek bij Gustav Leonhard. Zijn vrouw met een blad waarop drie glazen en een fles Elzasser! Dat Andrass Schiff – die net een clavichord had gekregen - geïnterviewd wilde worden – door Miklós Spanyi in een Budapester koffiehuis. En meer...

We wensen het NCG een goede afsluiting en een enthousiasmerende binnenkomst bij het nieuwe gezelschap onder het motto: veel samendoen, zonder de eigen-aardigheden te verliezen.

Koen

De kunst van het clavichordspel

ligt in het beheersen van een 'tedere beslistheid', woorden die je niet direct met elkaar associeert. Daarin ligt ook het probleem: een beslistheid, een voortvarendheid suggereert een stevige actie. Een actie die met veel energie gaat uitgevoerd worden. De tangent mag geen moment weifelachtig benaderd worden. Als de snaar niet direct bij z'n kladden gepakt wordt is het bekeken, en – hoewel we de hele duur van de toon met de snaar contact houden – valt er niets meer te herstellen omdat de 'attaque' ontbrak.

Dit noodt als vanzelf tot een inzet die aan de veilige kant is: meer energie geven dan nodig is. We gebruiken de bovenkant van het dynamisch vermogen van het instrument. Maar de typische clavichordspeler probeert altijd uit hoe beslistheid gepaard kan gaan nog minder energie. Streeft naar het laagst nog-gecontroleerde volume. Daar waar tederheden kunnen worden uitgewisseld. Dit is een speeltechnische uitdaging die grote spierbeheersing vereist. Hoe beter dat lukt, hoe groter het dynamisch bereik van het instrument, maar vooral: de muzikale zeggingskracht.

Spelers van een recital willen nog wel eens voor de veilige weg kiezen. Bevreesd als ze zijn niet gehoord te worden, komen ze met het maximum volume naar de luisteraars toe. Zeker als hun hoofdinstrument dat probleem door luidheid niet kent. Het resultaat is dat de toehoorders het clavichord niet leren kennen anders dan als een slecht hoorbaar nerveus soort 'spinet'.

De authentieke clavichordist wil het instrument niet naar de luisteraars brengen, maar de luisteraars naar het instrument halen. Dwingen tot de stilte die alles hoorbaar maakt. En dan het publiek laten schrikken bij een plotseling fortissimo. Pas dán hebben de toehoorders een clavichord gehoord. Het instrument dat stilte nodig heeft, maar via een geschikt medium die stilte ook oproept.

Nieuw repertoire

Laatst stuitte ik op een pianoboek uit mijn jeugd dat diende om me vertrouwd te maken met écht repertoire, maar dan niet te moeilijk. Het 'Sonatinen-Album' (mijn uitgave: Peters 9333). Sonatines van Kuhlau, Dussek, Clementi, wie heeft ze niet gespeeld? Te langzaam, braaf de dynamische tekens volgend, struikelen over de zestienden. Nog niet in staat tot expressief spelen. Logisch dat ze indertijd geen indruk nalieten.

Ik bladerde wat, herkende thema's. Ging aan de piano zitten om een en ander door te spelen. Ik verhuisde, succes vermoedend, snel naar mijn clavichord. En inderdaad, wát een pareltjes zitten ertussen! En wat doen ze het goed op clavichord! Minisonates, alle energie en vorm samengeperst in een paar maten. Langzame delen die vragen om versiering in de herhaling. Delen die vragen om tempo- en dynamiekwisselingen, perfecte retoriek.

Probeer eens: Kuhlau Op. 55/3, Clementi Op. 36/2, Op. 36/3, Op. 36/4. Speel de *Sonate facile* van Mozart. Afgezaagd? Het Andante! De 'Sonate Op. 49/1' van Van Beethoven: clavichord muziek! Veel plezier met je herontdekkingen!